

Nr 209.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1938 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till övergångsstat för budgetåret 1937/38.*

(4:e avd.)

I en den 4 januari 1938 dagtecknad proposition, nr 2, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, med godkännande av de i protokollet berörda förslag, å övergångsstat för budgetåret 1937/38 upptaga de inkomster och utgifter, som framgå av ett vid propositionen fogat förslag till dylik övergångsstat. I punkterna 1 och 2 av propositionen har lämnats en översikt över föreliggande regleringsbehov m. m. I detta avseende har bland annat åberopats följande i statsverkspropositionen (under inkomsterna sid. 25 och 26) gjorda uttalande:

Enligt den nya budgetordningen skall budgetutjämningsfonden ge en uttömmande bild av de förändringar i statens förmögenhetsställning, som inträda vid realiserandet av de fastställda riksstaterna. Den förutsättes kunna nedgå till negativa värden, om konjunkturförhållandena medföra en underbalansering med mycket betydande belopp av en eller flera riksstater. De budgetsakkunniga, som gävo sitt förord åt denna anordning, ansågo sålunda, att den önskvärda konsolideringen under goda år icke borde eller behövde ta formen av stora positiva behållningar i budgetutjämningsfonden. Den uppfattningen torde icke ha saknat företrädare, att dylika hopsamlade överskott kunde leda till mindre försiktighet vid avvägningen av utgifterna. Sedan budgetutjämningsfonden nått en viss måttlig storlek, ungefär av den omfattning som på senare år ansetts vara lämplig för kassafonden, skulle alltså den fortsatta konsolideringen ske genom avskrivningar och skuldavbetalning, när icke en minskning av inkomsterna genom sänkt beskattning ansåges vara att föredraga framför ett stärkande av statens förmögenhetsställning. Då riksdagen gav sin anslutning till den nya budgetordningen, blev önskemålet om konsolidering under goda år starkt framhållet, och tankarna synas närmast ha gått i den riktningen, att betydande positiva behållningar borde eftersträvas. Emellertid måste även enligt riksdagens mening en sådan konsolidering »i första hand — — — självfallet omfatta täckning av eventuellt förefintligt underskott från svaga finansår».

Vid övergången till den nya budgetordningen är det uppenbarligen nödvändigt att avgöra, i vilken utsträckning dylika icke täckta underskott från föregående år böra anses föreligga. En av grundprinciperna för systemet med budgetbalansering över mer än ettåriga perioder är ju nämligen, att underskotten böra hastigt täckas genom regelmässigt ordnade avskrivningar. Det synes emellertid knappast rimligt, att dessa strängare regler leda till en hård belastning av budgeten under nu närmast följande år för återbetalning

av skulder eller täckning av förluster, som delvis ligga långt tillbaka i tiden. Det blir en omdömesfråga, var gränsen här lämpligen bör dragas. Det avgörande som jag härefter ämnar föreslå, förutsätter täckning av även äldre förluster i så betydande omfattning, att såsom redan nämnts den nya budgetutjämningsfonden kommer att börja med en mycket måttlig behållning. Frågan huruvida konsolideringen efter en viss punkt bör ta formen av positiv fondbildning eller av skuldavbetalning, behöver alltså icke nu upptagas till behandling.

Det har visat sig vara i tekniskt hänseende den enklaste och klaraste anordningen, att hela denna reglering av statens förmögenhetsställning sker över kassafonden och i form av en tilläggsstat till nu gällande riksstat. I denna tilläggsstat, som för tydlighetens skull benämnes övergångsstat, och som framlägges i Kungl. Maj:ts proposition nr 2, äro de närmare motive-ringarna intagna för de särskilda avskrivningar och skuldregleringar, som här nedan i korthet redovisas.

Utskottet.

Vid bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet under efterföljande punkter an-mälda förslag skulle för avskrivningsändamål anvisas följande anslag:

Reglering av vissa å statsregleringsfonden bokförda tillgångar..	1,717,000
Avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital	12,697,000
Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital	48,000,000
Nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden	1,300,000
Nedskrivning av lånekapital i statens allmänna fastighetsfond..	21,000,000
Nedskrivning av lånekapital i fonden för statens aktier	5,000,000
Täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto	34,906,400
Summa kronor	124,620,400.

Medel till täckning av denna summa skulle enligt departementschefens förslag erhållas ur kassafonden, som dock härvid skulle tillföras följande be-lopp:

Royalty från Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund	11,900,000
Å riksbankens avbetalningslånefond reserverade vinstmedel	44,000,000
Statsverkets fond av rusdrycksmedel	12,200,000
I anspråk tagna reservationer	8,000,000
Summa kronor	76,100,000.

Frånräknas ovannämnda riksbanksmedel och övriga engångsbelopp å sam-manlagt 76,100,000 kronor begränsas den summa varmed kassafonden (den blivande budgetutjämningsfonden) skulle belastas till 48,520,400 kronor.

De sålunda föreslagna avskrivningsåtgärderna sammanhånga med över-gången till det nya budgetutjämningsystemet, som gör det möjligt att å bud-getutjämningsfonden direkt redovisa högkonjunkturårens för kommande sva-gare finansår reserverade överskottsmedel. I statsverkspropositionen räknas-des med en dylik överbalansering av nästa års riksstat med cirka 19,000,000

kronor, vilket belopp var avsett att tillföras budgetutjämningsfonden. Enligt den nya inkomstberäkningen i propositionen nr 321 skulle dock även detta överskottsbelopp behöva tagas i anspråk för de nya försvarsutgifterna.

Vid sitt godkännande av budgetreformen fann 1937 års riksdag anledning framhålla angelägenheten av att under gynnsamma finansår vissa avsättningar skedde med tanke på kommande lågkonjunkturår. Då nu så icke kan ske synes det angeläget, att statsfinanserna i möjligaste mån på annat sätt konsolideras, och det är främst från denna utgångspunkt, som utskottet ansett sig böra pröva lämpligheten av de i det följande avhandlade avskrivningsåtgärderna.

1:o) Slutlig redovisning av till allmänna arbeten m. m. under fonden för förslag till statsverket anvisade anslag. Kungl. Maj:t har (punkt 3, sid. 14—28) föreslagit riksdagen att, delvis med ändring av tidigare fattat beslut, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen föreslagit, meddela erforderliga bestämmelser för slutlig reglering vid utgången av innevarande budgetår av till allmänna arbeten m. m. under fonden för förslag till statsverket anvisade anslag.

Vidare har (punkt 4, sid. 28—46) framlagts vissa förslag rörande avskrivning av statens utlåningsfonders icke räntabla kapital.

Under fonden för förslag till statsverket anvisades för budgetåren 1933/34 och 1934/35 anslag till allmänna arbeten m. m., att utgå av lånemedel, till ett sammanlagt belopp av 297,499,650 kronor. Vid anslagens anvisande förutsattes, att lånemedlen skulle, i den mån icke vid anslagens disponerande uppkomme kapitaltillgångar, som i statsverkets hand vore räntabla, i särskild ordning avskrivas på kort tid. För denna avskrivning hava särskilda amorteringsanslag under avbetalning å statsskulden anvisats för budgetåren 1933/34—1936/37. De av riksdagen sålunda till förfogande ställda avskrivningsmedlen uppgå sammanlagt till i runt tal 232 miljoner kronor.

På därom gjord framställning beslöt 1936 år riksdag bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter angående avskrivning m. m. av ifrågavarande till allmänna arbeten m. m. anvisade lånekapital. Härigenom blev i huvudsak fastslaget, i vilken utsträckning här avsedda tillgångar skulle överföras till produktiva fonder och i vilken utsträckning avskrivning skulle äga rum.

Det nu framlagda förslaget till slutlig reglering vid utgången av innevarande budgetår av de under förlagsfonden till allmänna arbeten m. m. anvisade anslagen innefattar endast några smärre jämkningar i 1936 års riksdags beslut i ämnet. De föreslagna jämkningarna äro väsentligen betingade av Kungl. Maj:ts av riksdagens numera godkända förslag om utvidgning av redovisningen å statens allmänna fastighetsfond till att avse vissa av universitetet disponerade fastigheter samt av det av departementschefen vid anmälan av förevarande proposition framlagda förslaget om att någon avskrivning ej skall ske beträffande tillgångar, som bokföras å fonden för låneunderstöd.

Efter genomförandet av ifrågavarande reglering beräknas av förutnämnda avskrivningsmedel återstå ett belopp av omkring 8 miljoner kronor. Denna behållning avses skola överföras till kassafonden i bokslutet för innevarande budgetår.

Utskottet. Utskottet tillstyrker det nu framlagda förslaget till slutlig reglering vid utgången av innevarande budgetår av de under fonden för förslag till statsverket anvisade anslagen till allmänna arbeten m. m.

I samband med framläggandet av angivna förslag har departementschefen även förordat avskrivning av de å förlagsfonden redovisade tillgångar, som uppkommit genom disposition av ett å riksstaten för budgetåret 1931/32 under fonden anvisat skattemedelsanslag å 3'5 miljoner kronor till förslag för inköp av smågatsten. Denna avskrivning skulle såsom avseende skattemedelskapital ske utan anvisning av täckningsmedel. I anslutning härtill vill utskottet framhålla, att det, såsom departementschefen i annat sammanhang uttalat, torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utan särskilt riksdagens bemyndigande vidtaga de åtgärder för reglering av statens bokförda förmögenhet, som erfordras vid övergången till den nya budgetordningen, i den mån denna reglering låter sig genomföra utan disposition av täckningsmedel anvisade över riksstaten. Det nu sagda har även avseende å det av departementschefen vid anmälan av förevarande proposition framlagda förslaget om avskrivning av statens utlåningsfonders icke räntabla kapital, vilket förslag i övrigt icke givit anledning till särskilt uttalande från utskottets sida.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, delvis med ändring av tidigare fattat beslut, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen föreslagit, meddela erforderliga bestämmelser för slutlig reglering vid utgången av innevarande budgetår av till allmänna arbeten m. m. under fonden för förslag till statsverket anvisade anslag.

2:o) Återbäring av royalty tillfallen Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund enligt 1927 års malmavtal. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, sid. 46—49) hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att den jämlikt 1927 års malmavtal Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund åvilande förbindelsen att i särskilda poster till staten erlægga ett belopp, motsvarande viss del av bolaget tillfallen royalty, må fullgöras genom inbetalning till statsverket den 30 juni 1938 av ett belopp av 11,899,306 kronor 15 öre.

3:o) Redovisning i rikshuvudboken av riksbankens tillgångar m. m. Kungl. Maj:t har (punkt 6, sid. 49—54) föreslagit riksdagen besluta *dels*, att riksbankens grundfond samt avbetalningslånefonden skola, på sätt i det föregående

förordats, per den 30 juni 1938 upptagas till redovisning i rikshuvudboken såsom delfonder under huvudrubriken »Riksbanksfonden», dels ock, att till avbetalningslånefonden överförda, reserverade vinstmedel skola under innevarande budgetår av riksbanken inlevereras till statsverket.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 75, har herr C. A. Reuterskiöld hemställt, att riksdagen ville avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om riksbanksfonden och dess införande i rikshuvudbok och budget.

I en inom andra kammaren av herr T. V. Lundell väckt motion, nr 237, har hemställts, att riksdagen måtte beakta, bland annat, att befogade erinringar kunde riktas mot den föreslagna omföringen av riksbankens avbetalningslånefond.

Enligt ställningstagandet vid 1937 års riksdag skulle såsom riksbanksfond i rikshuvudboken uppföras kapitaltillgångar motsvarande det bokförda värdet av riksbankens grundfond, 50 miljoner kronor, och reservfond, 20 miljoner kronor, ävensom avbetalningslånefonden, 44 miljoner kronor. Sammanlagt skulle alltså riksbanksfonden bokföras till 114 miljoner kronor. Samtliga berörda fonder hava bildats genom avsättning av vinstmedel. Under erinran härom har *departementschefen* anfört följande:

Vid förnyat överbäggande av frågan om upptagande till redovisning i rikshuvudboken av riksbankens kapitaltillgångar har jag funnit anledning till vissa modifikationer i det tidigare förslaget.

Jag vill sålunda till en början förorda, att för reservfondens del ingen ändring sker i nuvarande redovisnings- och dispositionsbestämmelser. Fonden skulle alltså icke upptagas till redovisning i rikshuvudboken såsom en del av riksbanksfonden utan kvarstå såsom en reserv avsedd för täckande av eventuellt uppkommande förluster å riksbankens rörelse. Det synes ändamålsenligt att sådana förluster i viss utsträckning kunna mötas av riksbanken utan att dess i rikshuvudboken redovisade tillgångar påverkas därav.

Med hänsyn till att inkomsten å avbetalningslånerörelsen är att betrakta som en del av riksbankens vinst, vilken enligt bankofullmäktiges förslag bör redovisas som utdelning å det i rikshuvudboken bokförda fondkapitalet torde en motsvarande utbrytning ej böra ske av riksbankens avbetalningslånefond. Däremot synes det lämpligt att denna fond och grundfonden redovisas såsom skilda delfonder av riksbanksfonden.

Med avseende å den nya kapitalfonden Riksbanksfonden vill jag föreslå dels att den täckes av vinstmedel blott till ett belopp motsvarande behållningen i den nuvarande grundfonden, dels att vid den anvisning av lånemedel, som vid denna omläggning bör bli nödvändig, anslaget utmätas så, att fondens behållning uppbringas till jämnt 100 miljoner kronor. I enlighet härmed hemställer jag i det följande, att till riksbanksfonden, som torde böra upprättas per den 30 juni 1938, å övergångsstaten för innevarande budgetår anvisas ett kapitalökningsanslag av 50 miljoner kronor att utgå av lånemedel. Detta belopp torde böra i sin helhet tillföras delfonden riksbankens avbetalningslånefond, vilken därigenom ökas med 6 miljoner kronor, en förändring som motiveras av lånerörelsens stigande omfattning.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit torde den nuvarande avbetalningslånefondens behållning, som består av reserverade vinstmedel, böra inlevereras till statsverket. Alternativt kunde tänkas att behållningen överfördes till reservfonden. Tillräcklig anledning härtill synes emellertid ej föreligga. Därest å riksbankens rörelse uppstår en större förlust, vilken ej kan bäras av

reservfonden eller balanseras av en möjlig uppskrivning av bankens tillgodohavanden i guld och utländska valutor utan bör täckas genom ianspråktagande av riksbanksfonden, torde kapitalmedel i erforderlig utsträckning få anvisas över riksstaten för återställande av fondens värde.

Den inkomst som erhålles vid inleverans av avbetalningslånefondens behållning bör självfallet ej få disponeras annat än för avskrivningsändamål. Det synes därför lämpligt att den under innevarande budgetår överföres till kassafonden för att möjliggöra att denna i motsvarande utsträckning tages i anspråk å övergångsstaten för täckande av därå upptagna avskrivningsanslag.

Utskottet.

Motionsvis hava erinringar framställts mot de sålunda gjorda förslagen beträffande redovisningen m. m. av riksbankens grundfond, 50,000,000 kronor, och avbetalningslånefonden, för närvarande 44,000,000 kronor.

Angelägenheten av att riksbanken i sin centrala ställning som vårdare av valutan står självständig i förhållande till statens övriga finansförvaltning bör visserligen ingalunda underskattas. Det oaktat kan utskottet ej dela dessa motionsvis framkomna betänkligheter. Upptagandet jämväl av riksbankens fonder i rikshuvudboken ansluter sig till en av 1909 års riksdag till Kungl. Maj:t gjord framställning. I detta avseende skiljer sig ej heller det nu här framlagda förslaget från vad som förutsattes vid den av 1937 års riksdag godkända budgetreformen i vidare mån än att den tredje av riksbankens fonder, nämligen den till 20,000,000 kronor uppgående reservfonden av departementschefen ansetts — i dess egenskap av en riksbankens inre reserv att tillgå vid förluster — böra alltjämt hållas utanför riksbokföringen.

Till stöd för Kungl. Maj:ts därutöver gjorda förslag att avbetalningslånefondens tillgångar, 44,000,000 kronor, skola få tagas i anspråk för avskrivningsändamål kan åberopas, att dessa tillgångar ursprungligen uppkommit av vinstmedel, d. v. s. medel, som även normalt pläga tagas i anspråk för statsregleringarna. Genom att avbetalningslånefonden i stället tillföres låne-medel med ett till 50,000,000 kronor utökat belopp torde denna finansieringsfråga få anses på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Utskottet hemställer

att riksdagen må besluta,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 75, att riksbankens grundfond samt avbetalningslånefonden skola, på sätt i det föregående förordats, per den 30 juni 1938 upptagas till redovisning i rikshuvudboken såsom delfonder under huvudrubriken »Riksbanksfonden»,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 75 och II: 237, att till avbetalningslånefonden överförda, reserverade vinstmedel skola under innevarande budgetår av riksbanken inlevereras till statsverket.

4:o) **Rusdryksmedelsfonden.** Kungl. Maj:t har (punkt 7, sid. 54—62) föreslagit riksdagen dels bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om överförande från statsverkets fond av rusdryksmedel till fonden för låneunderstöd av

ett enligt riksdagens i skrivelse den 23 april 1932, nr 142, anmälda beslut ur förstnämnda fond utlämnat lån till frälsningsarméns förlagsaktiebolag, *dels* besluta, att efter nämnda överföring kvarstående behållning å statsverkets fond av rusdrycksmedel skall per den 30 juni 1938 över inkomsttiteln »I anspråk tagna kapitaltillgångar: Statens produktiva fonder» tillgodoföras statsverkets kassafond, *dels ock* antaga följande

F ö r s l a g

till

förordning om upphävande av förordningen den 21 april 1933 (nr 138) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Häri genom förordnas, att förordningen den 21 april 1933 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1938.

I en inom första kammaren av herr *J. Bergman* m. fl. väckt motion, nr 134, har hemställts, att riksdagen måtte besluta bibehållande av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Under erinran att den för budgetåret 1937/38 beräknade avkastningen av rusdrycksmedelsfonden med 33,500 kronor understiger sammanlagda beloppet av de anslag till vissa nykterhetsfrämjande ändamål, som upptagits i riksstaten har departementschefen anfört bland annat följande:

Ett ännu större underskott skulle framträda för budgetåret 1938/39, då rusdrycksmedelsfondens avkastning beräknas till 460,000 kronor och de ifrågasvarande anslagen i riksstatsförslaget upptagits med sammanlagt 548,500 kronor. Att den här föreliggande speciella anordningen för säkerställande av medelsanvisning för vissa nykterhetsändamål sålunda visat sig icke hållbar, är endast ett uttryck för att ifrågasvarande nykterhetsändamål kommit att ställas i linje med den egentliga statsverksamheten för nykterhetens främjande och sålunda numera anses böra tillgodoses å budgeten, även om den för ändamålet reserverade fondavkastningen ej förslår därtill. Rusdrycksmedelsfonden har därmed förlorat sitt berättigande som en från övriga finansfonder skild och produktivt investerad tillgång. Vid sådant förhållande föreslår jag, att de i ämnet gällande bestämmelserna sättas ur kraft med utgången av innevarande budgetår. Förslag till författning härom har upprättats inom finansdepartementet och torde böra föreläggas riksdagen till antagande. Behållningen i rusdrycksmedelsfonden torde böra över vederbörlig inkomsttitel tillföras statsverkets kassafond för att disponeras för den förmögenhetsreglering, som avses med övergångsstaten för budgetåret 1937/38. I fråga om de bokföringsmässiga åtgärder, som påkallas härför, torde jag få anföra följande.

Kapitaltillgångarna å rusdrycksmedelsfonden utgjorde den 30 juni 1937 12,204,800 kronor.

Utskottet.

Under hänvisning till vad departementschefen anfört får utskottet, med avstyrkande av den i ämnet väckta motionen, tillstyrka Kungl. Maj:ts föreslagna förslaget.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 134, må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om överförande från statsverkets fond av rusdrycksmedel till fonden för låneunderstöd av ett enligt riksdagens i skrivelse den 23 april 1932, nr 142, anmälda beslut ur förstnämnda fond utlämnat lån till frälsningsarméns förlagsaktiebolag,

b) besluta, att efter nämnda överföring kvarstående behållning å statsverkets fond av rusdrycksmedel skall per den 30 juni 1938 över inkomstiteln »I anspråk tagna kapitaltillgångar: Statens produktiva fonder» tillgodoföras statsverkets kassafond,

c) antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om upphävande av förordningen den 21 april 1933 (nr 138) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

5:o) **Inkomstberäkning.** Beträffande Kungl. Maj:ts förslag (punkt 8) om inkomstberäkning för övergångsstaten kommer utskottet att framdeles avgiva yttrande; vilket

anmäles.

6:o) **Reglering av vissa å statsregleringsfonden bokförda tillgångar.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 9, sid. 65—67) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Reglering av vissa å statsregleringsfonden bokförda tillgångar* under Oförutsedda utgifter å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett anslag av 1,717,000 kronor.

7:o) **Avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital.** Beträffande Kungl. Maj:ts förslag (punkt 10, sid. 67) angående anslag till avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat lånekapital avger utskottet yttrande i särskilt utlåtande denna dag; varom härigenom

erinras.

8:o) **Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital.** Kungl. Maj:t har (punkt 11, sid. 68—81) föreslagit riksdagen att *dels* godkänna av departementschefen förordade principer för regleringen av å statens järnvägars fond

bokfört icke räntabelt lånemedelskapital, *dels ock* till Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett anslag av 48,000,000 kronor.

I skrivelse den 5 juni 1929, nr 287, anmälde riksdagen sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen nämnda år framlagda förslag angående nedskrivning av statens järnvägars icke räntabla lånekapital medelst användning för ändamålet av malminkomster. Riksdagen förordade därvid, att en avskrivning av statens järnvägars lånekapital verkställdes vid utgången av år 1929 med beloppet av gjorda amorteringar å statsskulden, 100 miljoner kronor, samt förutsatte, att ytterligare en post av lånekapitalet eller 140 miljoner kronor successivt komme att avskrivas i anslutning till en i riksdagens skrivelse intagen plan för amortering av sistnämnda belopp under 30 år efter en räntefot av 4 $\frac{1}{2}$ procent. Sistnämnda belopp, 140 miljoner kronor, upptogs i statens järnvägars räkenskaper å ett för ändamålet upplagt konto, benämnt »lånekapital att finansieras med andra medel än trafikinkomster». Till den beslutade nedskrivningen anvisades genom anslag å riksstaterna för budgetåren 1929/30—1931/32 samt genom ianspråktagande under budgetåret 1932/33 av medel från fonden för statsskuldens amortering tillhopa 9.8 miljoner kronor, motsvarande de för de fyra första åren i planen upptagna amorteringsbeloppen, varemot de för budgetåren 1933/34—1935/36 beräknade amorteringarna, uppgående till sammanlagt 8.6 miljoner kronor, inställdes av statsfinansiella skäl. Efter detta avbrott har riksdagen för vart och ett av budgetåren 1936/37 och 1937/38 anvisat ett anslag å 4 miljoner kronor till nedskrivning av ifrågavarande lånekapital.

I samband med inlösen för statsverkets räkning av Ostkustbanan, varom beslut fattades vid 1933 års riksdag, har det av staten i sistnämnda bana investerade lånekapitalet, tillhopa omkring 32.28 miljoner kronor, omförs från fonden för statens aktier och fonden för låneunderstöd till statens järnvägars fond, där det tills vidare upptagits till redovisning å förenämnda konto »lånekapital att finansieras med andra medel än trafikinkomster». På samma konto hava bokförts de medel, som uttagits från de för budgetåren 1935/36 och 1936/37 anvisade lånemedelsanslagen å 7 respektive 3.43 miljoner kronor till elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle. Enligt Kungl. Maj:ts i 1936 års statsverksproposition framlagda, av riksdagen godkända förslag hava slutligen å samma konto uppförts under fonden för förslag till statsverket disponerade anslagsmedel till statsbanan Malung—Vansbro med 1.13 miljon kronor och till elektrifieringsarbeten å 4 miljoner kronor, eller sammanlagt 5.13 miljoner kronor. På grund härav har kontot, trots den skedda nedskrivningen, kommit att stiga till i runt tal 170 miljoner kronor.

Sistnämnda kapitalbelopp föreslås nu skola i sin helhet avskrivas vid utgången av innevarande budgetår. Denna avskrivning avses emellertid till ett belopp av i runt tal 122 miljoner kronor skola ske utan anvisande av särskilda täckningsmedel. I enlighet härmed äskas för avskrivningens genomförande ett anslag å allenast 48 miljoner kronor.

Departementschefen har — i anslutning till en inom finansdepartementet upprättad promemoria i ämnet samt ett av riksräkenskapsverket över denna promemoria avgivet yttrande — för egen del anfört bland annat följande:

Regeln, att nya investeringar skola täckas av skattemedel, i den mån de icke äro räntabla, och att förluster å tidigare investerat lånemedelskapital skola avskrivas, avser att garantera, att balansen mellan inkomster för statens kapitalfonder och utgifter för statsskuldens förräntning icke förskjutes i ofördelaktig riktning. Den är en rent finanspolitisk norm, vars tillämpning medför, att statens förmögenhetsställning med säkerhet vidmakthålles, men som i vissa fall kan leda till verkningar utöver sitt eget syfte och då bör bli föremål för en lämplighetsprövning ur allmänna statsfinansiella synpunkter.

I en inom finansdepartementet utarbetad promemoria och i riksräkenskapsverkets däröver avgivna utlåtande har nu — i anslutning till ett uttalande av budgetsakkunniga — hävdats, att en tillämpning av de vanliga avskrivningsreglerna på viss del av lånemedelsförlusten inom statens järnvägar skulle sakna berättigande ur de synpunkter som i regel motivera en avskrivning av sådana förluster. Grunden härtill skulle närmast vara, att ifrågavarande investeringar till följd av sin allmänna betydelse för näringslivets utveckling och därmed indirekt även för statsfinanserna endast i bokföringsteknisk mening framstå som oräntabla. Avskrivning av ifrågavarande lånemedelskapital på skattebudgeten skulle under dessa omständigheter innebära icke ett upprätthållande av utan i stället en verklig förbättring i statens finansiella ställning, för vilken tillräckliga skäl icke syntes föreligga.

I nuvarande läge synes en täckning av äldre lånemedelsinvesteringar i statens järnvägar icke vara att likställa med en avskrivning av övriga, nu aktuella lånemedelsförluster, utan snarare få bedömas som en åtgärd ägnad att medföra en real förbättring av statens finansiella ställning. Det synes irrationellt att sammankoppla frågan om i vad mån en sådan förbättring bör ske — en fråga som bör bedömas fritt, med utgångspunkt från det i varje fall aktuella ekonomiska och finansiella läget — med kravet på en bokföringsmässig nedskrivning av statens järnvägars kapital.

Departementschefen anser sig med hänsyn till angivna omständigheter böra förorda, att nedskrivning av statens järnvägars oräntabla lånemedelskapital till viss del sker utan anvisande eller omföring av täckningsmedel, samt anför i anslutning härtill vidare:

Mot det förslag, som framlagts i departementspromemorian, att ett belopp av 122.20 miljoner kronor skall anses vara av sådan natur, att det kan få bli föremål för nedskrivning i här förordade särskilda ordning, har jag ej funnit anledning till erinran. Under sådana förhållanden erfordras, såsom i det föregående närmare utvecklats, för slutlig reglering av å statens järnvägars fond redovisat oräntabelt lånemedelskapital täckningsmedel till ett belopp av 48 miljoner kronor, motsvarande hela statens investering i Ostkustbanan jämte närmare 16 miljoner kronor för såsom oräntabla bokförda elektrifieringsarbeten m. m.

Utskottet.

Det i kommunikationsverken (statens järnvägar samt post-, telegraf- och vattenfallsverken) investerade kapitalet härrör till övervägande del från lånemedel. Detta kapital är i allt väsentligt nedlagt i telegraf- och järnvägsanläggningar, kraftstationer och andra statliga rörelsegrenar, vilka på grund av teknikens framsteg äro underkastade stark värdeminskning. Riksdagen har

därför tidigare vid upprepade tillfällen fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten av en mera tillfredsställande amortering av detta kapital. Vad särskilt angår statens järnvägar har också enligt tidigare beslut avsetts att i runt tal 170,000,000 kronor av det i statsbanorna investerade lånekapitalet efterhand skulle utbytas mot skattemedel.

Under erinran härom får utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag, vilket avser statens järnvägar. Förutom en avskrivning å 122,200,000 kronor, som på grund av särskilda förhållanden skulle kunna ske utan tillförande av nytt skattekapital, innebär förslaget en ytterligare nedskrivning med 48,000,000 kronor genom anvisande av anslag med samma belopp å skattebudgeten.

Såsom helhet betraktat medför detta beslut alltså en mindre kännbar belastning på statskassan än vad som tidigare avsetts.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) godkänna av departementschefen förordade principer för regleringen av å statens järnvägars fond bokfört icke räntabelt lånemedelskapital;

b) till *Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital* å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett anslag av 48,000,000 kronor.

9:o) **Nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden.** Kungl. Maj:t har (punkt 12, sid. 82 och 83) föreslagit riksdagen *dels* att besluta om inrättande från och med den 30 juni 1938 av en särskild fond, benämnd »Luftfartsfonden», för redovisning av statens med den civila regelbundna luftfarten föränade tillgångar, inkomster och utgifter, i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsverkspropositionen angivna grunderna; *dels* ock att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden å övergångsstat för budgetåret 1937/38 beräkna ett anslag av 1,300,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 20 maj 1938 dagtecknad proposition, nr 320, föreslagit riksdagen, bland annat, att till Nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett reservationsanslag av 1,300,000 kronor.

Kungl. Maj:ts framställning om inrättande av en särskild fond för luftfarten har redan bifallits av riksdagen. Enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen sålunda godkända förslag skola vissa av kapitalökningsanslag av lånemedel under postverket uppkomna tillgångar, nämligen mark till landningsfält för flygplan och för luftfartslederna avsedda belysnings- och flygfyranläggningar, överföras till den nya fonden samt, i den mån fråga är om belysningsanläggningar och flygfyrar, upptagas å fonden såsom helt avskrivna. Till belysningsanläggningar och flygfyrar har under utgifter för kapitalökning

från och med budgetåret 1933/34 av lånemedel till postverkets fond anvisats tillhopa 1,295,000 kronor. För avskrivning å luftfartsfonden av detta belopp samt ett å postverkets fond bokfört belopp, som tagits i anspråk för värdering m. m. av viss domänfonden och arméförvaltningen tillhörig, till flygfält upplåten mark, skulle enligt Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande förslag anvisas ett reservationsanslag å 1,300,000 kronor.

Utskottet.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden* å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett reservationsanslag av 1,300,000 kronor.

10:o) **Nedskrivning av lånekapital i statens allmänna fastighetsfond.** Kungl. Maj:t har (punkt 13, sid. 83 och 84) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nedskrivning av lånekapital i statens allmänna fastighetsfond å övergångsstat för budgetåret 1937/38 beräkna ett anslag av 20,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i förutnämnda proposition, nr 320, föreslagit riksdagen att för ifrågavarande ändamål å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett reservationsanslag av 21,000,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *T. V. Lundell* väckt motion, nr 237, har, bland annat, hemställts, att riksdagen måtte beakta vissa erinringar, som av motionären framställts mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

I propositionen nr 2 beräknades å övergångsstat för budgetåret 1937/38 ett anslag å 20 miljoner kronor till nedskrivning av lånekapital i statens allmänna fastighetsfond. Under erinran härom har *departementschefen* i propositionen nr 320 anfört följande:

Den sålunda verkställda beräkningen hade emellertid endast karaktären av ett provisorium i avbidan på slutlig beredning av den vid tidpunkten för statsverkspropositionens avlåtande pågående utredningen rörande allmänna normer för förnyelsefondsavsättningar. Sedan byggnadsstyrelsen och riksräkenskapsverket inkommit med den anbefallda utredningen, i vad avser fastighetsfonden, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 199 för riksdagen framlagt förslag angående allmänna grunder för avskrivning av å statens allmänna fastighetsfond bokförda tillgångar m. m. Enligt detta förslag, som numera av riksdagen godkänts, förordas såsom huvudregel, att vid nyinvestering i statens allmänna fastighetsfond grundavskrivning skall ske med 25 procent och att vid behov av extraordinär avskrivning grundavskrivningen höjes till 50 procent. Ett sådant extraordinärt avskrivningsbehov skall anses föreligga beträffande fängelser, sjukhus och forskningsinstitutioner men däremot ej skolor. I en vid ämbetsverkens utredning fogad tablå har verkställts en omräkning med utgångspunkt från sålunda angivna normer av avskrivningsbehovet för de byggnadsarbeten, till vilka under budgetåren 1933/34—1937/38 anslag anvisats att utgå av lånemedel. I denna beräkning hava medtagits även arbeten, för vilka anslag redan anvisats men som blivit uppskjutna. Slutsumman för avskrivningsbehovet utgör enligt denna beräkning 20,836,914 kronor; beträffande detaljerna torde jag få hänvisa till nämnda, bland hand-

lingarna i ärendet befintliga tablå. Med stöd härav torde nu den ifrågasatta retroaktiva avskrivningen böra beräknas kräva ett anslag å övergångsstaten på i runt tal 21 miljoner kronor. Då anslaget inrymmer avskrivning av anslagsmedel beträffande byggnadsarbeten, vilka blivit uppskjutna eller icke med säkerhet bliva färdigställda till utgången av innevarande budgetår, synes avskrivningsanslaget lämpligen böra å övergångsstaten upptagas såsom reservationsanslag.

Kostnaderna för statens byggnader — med undantag för de vid affärsverken — bestredos tidigare i allmänhet helt å skattebudgeten. Med avsteg härifrån hava byggnadsföretagen sedermera alltifrån 1933 års riksdag helt eller delvis bestritts av lånemedel. Enligt en av innevarande års riksdag godkänd norm skall hädanefter vid nyinvestering i statens allmänna fastighetsfond grundavskrivning ske med 25 procent och vid behov av extraordinär avskrivning med 50 procent. Ett sådant extraordinärt avskrivningsbehov skall anses föreligga beträffande fängelser, sjukhus och forskningsinstitutioner. Med utgångspunkt från denna norm skulle för vissa byggnadsarbeten, till vilka under budgetåren 1933/34—1937/38 anslag anvisats att utgå av lånemedel, återstå att avskriva i runt tal 21,000,000 kronor, vilket belopp nu av Kungl. Maj:t äskats.

Det övriga i dessa byggnader investerade kapitalet, i runt tal 27,000,000 kronor, utgöres av lånemedel, vilka äro avsedda att först efterhand avamorteras genom årliga mindre avskrivningar.

Den föreslagna engångsavskrivningen med 21,000,000 kronor torde överensstämma med sunda budgetprinciper och riksdagens tidigare hävdade uppfattning.

Utskottet hemställer alltså, med avstyrkande av motionen,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 237, i här behandlad del, må å övergångsstat för budgetåret 1937/38 till *Nedskrivning av lånekapital i statens allmänna fastighetsfond* anvisa ett reservationsanslag å 21,000,000 kronor.

11:o) **Nedskrivning av lånekapital i fonden för statens aktier.** Kungl. Maj:t har (punkt 14, sid. 85 och 86) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nedskrivning av lånekapital i fonden för statens aktier å övergångsstat för budgetåret 1937/38 beräkna ett anslag av 5,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i den tidigare berörda propositionen nr 320 föreslagit riksdagen att till Nedskrivning av lånekapital i fonden för statens aktier å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

I herr *Lundells* förut omförmälda motion har hemställts, att riksdagen måtte beakta vissa erinringar, som i motionen framställts mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet.

1935 års riksdag anvisade för tecknande av aktier i svenska spannmålsaktiebolaget under utgifter för kapitalökning, fonden för statens aktier, ett reservationsanslag av 5 miljoner kronor att utgå av lånemedel. Av det anvisade beloppet ha 4,999,500 kronor tagits i anspråk för det med anslaget avsedda ändamålet. Bolagets hela aktiekapital uppgår till 5 miljoner kronor. Enligt mellan staten och bolaget upprättat avtal äger bolaget för bestridande av kostnaderna för sin verksamhet av staten uppbära ersättning, som Kungl. Maj:t bestämmer. Ersättningen bör enligt avtalet utgå med visst belopp för räkenskapsår samt bestämmas så, att skälig förräntning av bolagets aktiekapital möjliggöres.

Enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag skulle det av staten i bolaget investerade lånemedelskapitalet såsom icke räntabelt i sin helhet avskrivas. I anslutning härtill skulle staten befrias från den enligt avtalet med bolaget föreliggande förpliktelsen att lämna bolaget ersättning för ett belopp, som täcker skälig förräntning av bolagets aktiekapital. I propositionen nr 266 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har Kungl. Maj:t framlagt förslag om sådan ändring i avtalet, vilket förslag numera godkänts av riksdagen.

Departementschefen har till motivering av den föreslagna avskrivningen anfört bland annat följande:

Under dess första räkenskapsår, 22 augusti 1935—31 augusti 1936, redovisade bolaget förlust, men under det andra räkenskapsåret, 1 september 1936—31 augusti 1937, har bolaget redovisat vinst i sådan utsträckning, att skälig förräntning å aktiekapitalet möjliggjorts utan ianspråktagande av statsgarantien. Orsaken till det goda resultatet under bolagets andra verksamhetsår ligger däri, att bolaget under året fått från svenska spannmålsföreningen övertaga dess lager till bokföringsvärde, vilket sedermera till viss del av bolaget försålts till väsentligt högre dagspriser. Den inkomst, som sålunda kommit bolaget till godo, motsvaras tydligen av en belastning för statsverket, enär det avskrivningsbehov inom spannmålsföreningen, till vars täckande medel anvisats å riksstaten, till sin storlek påverkas av den låga värderingen av det å bolaget överlåtna spannmålslagret. Enligt gällande avtal mellan staten och bolaget har bolaget också förbundit sig att i enlighet med de föreskrifter, som Kungl. Maj:t meddelar, till statsverket inleverera vad som under ett vart av räkenskapsåren 1 september 1936—31 augusti 1937 samt 1 september 1937—31 augusti 1938 influtit genom bolagets försäljning av spannmål, i den mån dessa medel icke under ett vart av ifrågavarande räkenskapsår åtgått för vissa i avtalet angivna ändamål, bland annat för täckande av kostnaderna för bolagets verksamhet.

Den vinst, som bolaget på grund av nyssnämnda omständigheter redovisat och eventuellt i framtiden kommer att redovisa, kan med hänsyn till sitt ursprung icke jämföras med löpande vinst i vanlig bemärkelse. Av denna anledning anser jag, att man vid ett bedömande av, huruvida skälig förräntning är att förvänta å det av staten i bolaget investerade lånemedelskapitalet, icke bör taga hänsyn till denna vinst å försäljningen av det till lågt värde övertagna spannmålslagret. Resultatet torde då bli, att man med all sannolikhet med hänsyn till verksamhetens natur överhuvud icke kan påräkna förräntning av kapitalet.

Under sådana förhållanden anser jag, i anslutning till vad jag i övrigt i samband med övergången till den nya riksstatsuppställningen finner mig

böra föreslå, mest rationellt, att det anvisade lånemedelskapitalet helt avskrivs och att i anslutning härtill staten befrias från den enligt avtalet med bolaget föreliggande förpliktelsen att lämna bolaget ersättning för ett belopp, som täcker skälig förräntning av bolagets aktiekapital.

Under åberopande av vad departementschefen sålunda anfört får utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Med avstyrkande alltså av det i ärendet motionsvis framställda yrkandet hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 237, i vad den avser förevarande anslag, må till *Nedskrivning av lånekapital i fonden för statens aktier* å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

12:o) **Lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto.** Kungl. Maj:t har (punkt 15, sid. 86—91) föreslagit riksdagen *dels* att besluta om upprättande per den 30 juni 1938 av en fond för oreglerade kapitalmedelsförluster för redovisning av förluster uppkommande å statens kapitalfonder, *dels ock* att till täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto, å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett anslag av 34,906,400 kronor.

Enligt verkställda beräkningar skulle för täckning av de å riksgäldskontorets avskrivningskonto balanserade lånemedelsförlusterna erfordras en medelsanvisning av i avjämnat tal 34,906,400 kronor. Med tillstyrkan att detta belopp nu anvisas har departementschefen anfört följande:

Det belopp, varmed avskrivningskontots förlustsaldo vid innevarande budgetårs utgång kan komma att överstiga nyssnämnda belopp, torde böra överföras till den fond, som enligt de av 1937 års riksdag godkända principerna för riksstatens uppställning skall träda i stället för avskrivningskontot vid övergången till den nya budgetordningen, samt å denna fond — vilken avses skola erhålla benämningen fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster — täckas i samma ordning, som övriga till fonden överförda förluster. Jag syftar härvid närmast på under nu löpande budgetår uppkommande lånemedelsförluster i form av kapitalrabatter vid riksgäldskontorets upplåning och kursförluster i samband med upptagande och inlösen av statslån ävensom på de ytterligare lånemedelsförluster, som under samma budgetår kunna komma att bokföras i räkenskaperna för statens utlåningsfonder och låneunderstöd.

Enligt budgetsakkunnigas förslag skola kursförluster och kapitalrabatter efter övergången till den nya budgetordningen normalt redovisas såsom utgifter å riksgäldsfonden och således årligen täckas i samband med avförandet av denna fonds underskott å den å driftbudgeten uppförda utgiftstiteln »Riksgäldsfonden». Å andra sidan skola motsvarande kursvinster och vinster i form av uppgäld redovisas såsom inkomster å samma fond. De sakkunniga hava emellertid förutsatt, att i särskilda fall, då kursförlusternas eller kapitalrabatternas storlek det påfordrar, en överflyttning av förlusterna till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster skall kunna av riksdagen

medgivas, varigenom möjlighet beredes att fördela förlusttäckningen på ett flertal budgetår. För egen del är jag icke beredd att för närvarande definitivt taga ställning till vad de sakkunniga sålunda föreslagit. Jag vill emellertid redan nu framhålla, att det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke för framtiden en reglering på längre sikt av ifrågavarande förluster bör övervägas och, i syfte att underlätta en sådan anordning, förlusterna och de mot desamma svarande vinsterna balanseras å ett särskilt konto under riksgäldsfonden.

Utskottet. Ifrågavarande förluster, till vilkas täckning anslag nu begäres, hava i huvudsak uppkommit å järnväglånefonderna och vissa andra lånefonder samt vid inlösen av obligationer, utställda i flera myntslag och till följd härav inlösta till överkurs.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) besluta om upprättande per den 30 juni 1938 av en fond för oreglerade kapitalmedelsförluster för redovisning av förluster uppkommande å statens kapitalfonder;

b) till *Täckande av lånemedelsförluster, bokförda å riksgäldskontorets avskrivningskonto*, å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett anslag av 34,906,400 kronor.

13:o) **Kapitalökning för riksbanksfonden.** Under åberopande av vad utskottet i det föregående under punkten 3:o) anført får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 16, sid. 92), hemställa,

att riksdagen må såsom kapitalökning för *Riksbanksfonden*, att tillföras delfonden Avbetalningslånefonden, å övergångsstat för budgetåret 1937/38 anvisa ett anslag av 50,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Stockholm den 30 maj 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Nilsson i Gränebo, Nilsson i Malmö, Svensson i Kompersmåla, Asplund, Bergström, Gustafsson i Benestad, André, Carlström, Lindström, Larsson i Varberg, Sundberg och Bäckström; samt

från andra kammaren: herrar Råstock, Magnusson i Skövde, Törnkvist, Persson i Falla, Svensson, Andersson i Prästbol, Ward, Isacsson, Persson i Tidaholm, De Geer i Hanaskog, Andersson i Malmö och Äqvist.